

» klimaatverandering

*Meer en vaker **wateroverlast en droogte** // hittestress // **waterveiligheid**: meer ruimte voor de Maas en beken // drager van landschap, **identiteit** en toerisme // kansen voor landbouw en natuur // **integrale aanpak** van ruimte- en wateropgaven // Deltabeslissing 2014 // **wateropvang** in het stedelijk gebied // **adaptief bouwen***

4 Leven met de Maas

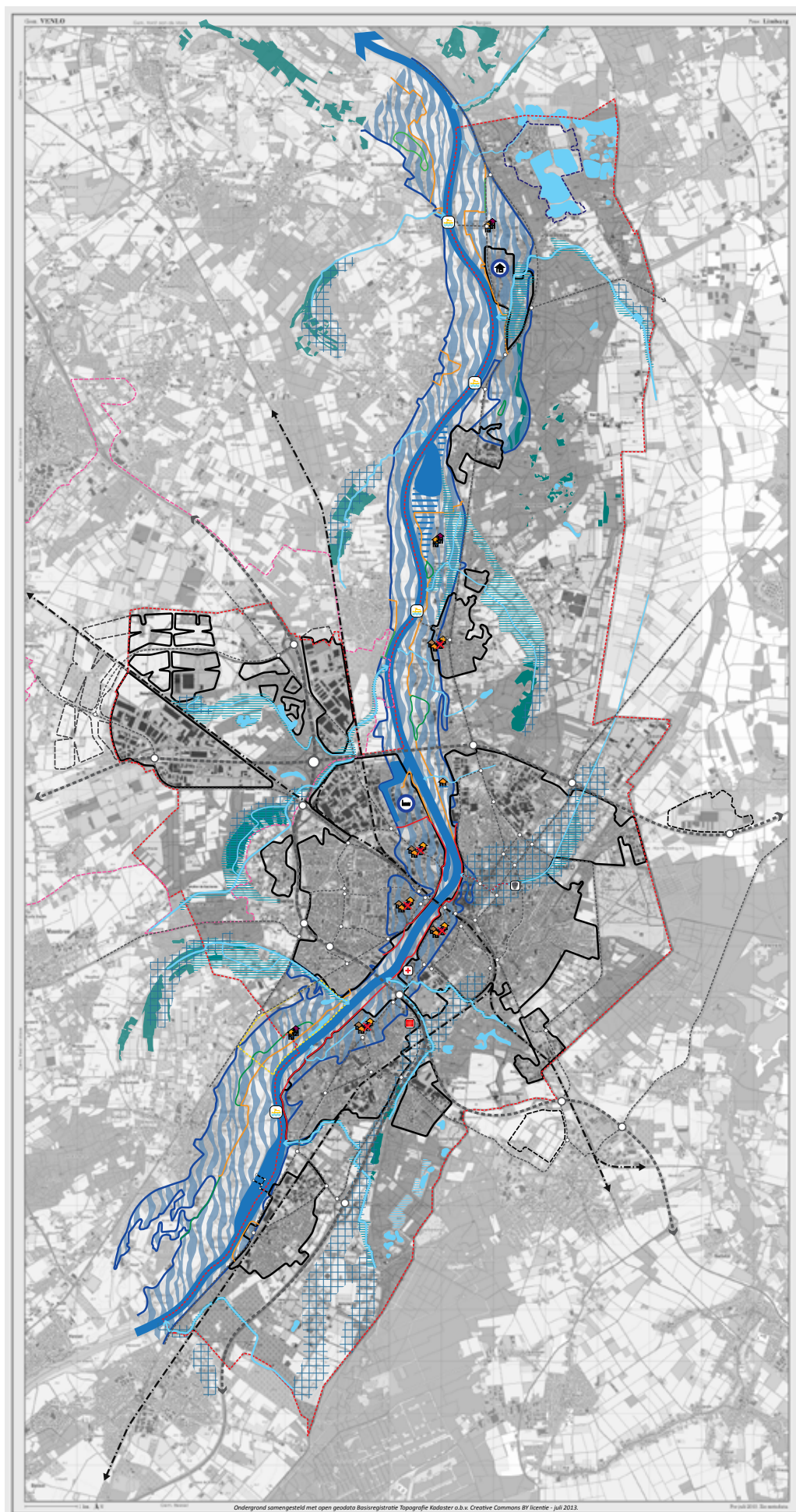
Majeure opgave

Klimaatverandering leidt tot extremen in temperatuur, in de hoeveelheid en de kwaliteit van het water. We moeten ons voor zowel de nabije als verre toekomst voorbereiden op de effecten van de klimaatverandering, zoals grotere hoogwaterpieken in de Maas en beken, extremere neerslagmomenten, maar aan de andere kant ook op langere perioden van droogte. De economische gevolgen van overstromingen en van droogte zijn dermate groot, dat we ons daar nu goed op moeten voorbereiden. Naast beschermingsmaatregelen zijn adaptieve maatregelen essentieel om te anticiperen op de toenemende onzekerheid en onvoorspelbaarheid van het klimaat. Hierbij kijken we verder dan onze gemeentegrenzen en houden we rekening met het regionale watersysteem van de Maas en haar beken.

Daarbij willen we de Maasvallei koesteren als natuurlijke, authentieke en langzame tegenhanger van het zich dynamisch en grootschalig ontwikkelende Noord-Limburg als agrologistieke hotspot. Deze ruimtelijke kwaliteit moeten we niet alleen koesteren, maar juist benutten om klimaatadaptatie vorm te geven en tegelijkertijd een ruimtelijke en economische meerwaarde te creëren. We willen wonen, werken én leven in de Maasvallei: veiligheid is essentieel, maar ook de kwaliteit en karakteristiek van onze Maasvallei. “Leven met de Maas” is ons devies en het authentieke karakter van de Maasvallei is het uitgangspunt.

Om in de toekomst voorbereid te zijn op klimaatverandering, geven we onder meer de ‘levende rivier’ de ruimte. We hanteren het principe ‘ruimte waar het kan, dijken waar het moet’. Daarnaast horen ingrepen aan te sluiten op het specifieke terrassenlandschap en riviersysteem en moet rekening worden gehouden met het behoud van cultuurhistorische waarden. We streven naar een vitale economie in een landschappelijk fraai decor; het gevarieerde en groene karakter van het rivierlandschap. Tot slot horen initiatieven bij te dragen aan het versterken van de Maas als ‘unieke corridor’. Dit karakter is van groot belang voor toerisme, recreatie en het vestigingsklimaat.

De onderstaande paragrafen gaan verder in op de volgende opgaven: hoogwaterbescherming, het robuuste watersysteem en win-win kansen bij klimaatadaptatie.

Leven met de Maas

hoofdstructuur watersysteem

rivierbed Maas

nieuwe initiatieven rekening houden met toekomstige maatregelen om de Maas de ruimte te geven op grond van het 'Deltaprogramma 2014'

Maas

vergunde ontgronding in rivierbed

hoogwatergeul Lomm

stuwcomplex

oppervlaktewater, niet in rechtstreekse verbinding met de Maas

arcering: vergunde ontgrindingen met oppervlaktewater in de eindsituatie

beek

overkluisde beek in stedelijke gebied

beekdal

zoekgebied extra ruimte waterberging als gevolg van klimaatverandering (piekafvoer en verdroging landbouw/natuur)

bijzondere waarden watersysteem

kwelzone (buiten het rivierbed)

*aandachtspunt bij waterhuishoudkundige maatregelen
hoge ecologische en waterhuishoudkundige waarden*

TOP-gebieden voor natte natuur (EHS)

*aandachtspunt bij waterhuishoudkundige maatregelen
Europese bescherming, zie kaart 'Drukke in het ommeland'*

robuuste hoogwaterbescherming

stelsel van waterkeringen (situatie begin 2014)

waterkering met beschermingsniveau 1:250

waterkering met beschermingsniveau 1:50 (uiterlijk 2024 naar 1:250)

natuurlijke hoogte

hoge maatschappelijke/economische waarde

prioriteit verbeteren hoogwaterbescherming

hoofdvestiging hulpdiensten

bereikbaarheid prioritair bij calamiteiten

kansen voor adaptief verbouwen of vernieuwen

bijvoorbeeld bebouwing op palen of maaiveldlaag hoogwatergeschikt maken

niet verder verdichten, tenzij adaptief gebouwd

in rivierbed binnen bestaand stedelijk gebied (aanduiding niet overal op kaart)

experiment-ruimte voor wonen in het winterbed

bijvoorbeeld drijvende woningen (mits positief effect waterberging)

gemeentegrens

contour stedelijk / dorpsgebied

zie Kaart 'Ruimte in de stad'

contour stedelijk / dorpsgebied

buiten de grens gemeente Venlo

contour Structuurvisie Klavertje 4-gebied

contour Structuurvisie Laerbroeck

contour Structuurvisie Klein Vink

4.1 Hoogwaterbescherming

Een rivier brengt welvaart, maar kan ook minder leuke kanten tonen als ze na overvloedige regenval buiten haar oevers treedt. De Maas is een rivier die incidenteel erg nukkig is, maar desondanks een bijzonder familielid van de Limburgse bevolking is: Mooder Maas. We willen, samen met onze partners, dan ook blijven werken aan hoogwaterbescherming. Maar hoogwaterbescherming langs de Maas heeft een ander karakter dan in de rest van Nederland: het gaat in mindere mate om het beperken van slachtoffers, de hogere gronden liggen op loopafstand. Hoogwaterbescherming gaat veel meer om het beperken van economische schade en ontwrichting van het dagelijks leven.

Het wettelijke beschermingsniveau tegen hoog water in onze regio is nog steeds niet op orde. In grote delen van onze regio, met name in het landelijk gebied, dient het beschermingsniveau nog te worden verhoogd naar een overstromingskans van eens in de 250 jaar. Pas recent zijn de financiële middelen beschikbaar gekomen voor het waterschap om deze basisveiligheid, die essentieel is voor veilig wonen, werken en recreëren, op orde te krijgen (vóór 2024).

Tegelijkertijd zien we dat er als gevolg van de klimaatverandering nog een extra opgave ligt voor de nog langere termijn. We zien kansen om de maatregelen voor de korte termijn (tot 2024) in te passen in deze lange termijn-opgave, zodat de dijkadaptaties in één keer goed kunnen worden uitgevoerd. We zullen samen met de waterpartners beoordelen in welke gevallen er daadwerkelijk een win-win situatie gecreëerd kan worden.

Gewenste ontwikkelingen

Vanuit het motto “Leven met de Maas” geven we de voorkeur aan rivierverruimende maatregelen ten behoeve van de waterveiligheid en kiezen we alleen voor dijkverhogingen waar het niet anders kan. Immers met rivierverruiming bieden we beter bescherming aan economische en/of maatschappelijke waarden, zowel binnendijs als buitendijs. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het rivierbed moet rekening worden gehouden met de stroomvoerende dan wel bergende functie van het winterbed (wettelijk geregeld via de Beleidslijn grote rivieren). Vooruitlopend op de Deltabeslissingen in 2014, willen we ruimte reserveren voor water zonder gebieden op slot te zetten. De ‘nieuwe’ hoogwateropgave betreft immers een majeure en onomkeerbare transformatie van het Maasdal en daar moeten we zorgvuldig mee omgaan. De keuzes van nu zijn uiteindelijk bepalend voor de identiteit van het Maasdal, het vestigingsklimaat en voor de toeristische recreatieve aantrekkingskracht van onze regio.

Wij onderschrijven het uitgangspunt ‘ruimte waar het kan, dijken waar het moet’ maar zien ook kansen om het principe ‘meerlaagsveiligheid’ toe te passen. Dit betekent naast preventie (kansreductie van overstroming; taak van het waterschap), dat we als gemeente willen meewerken aan duurzame ruimtelijke oplossingen om de gevolgen van een mogelijke overstroming te reduceren.

principes van meerlaagse veiligheid:

3e laag crisisbeheersing

2e laag ruimtelijke inrichting

1e laag preventie

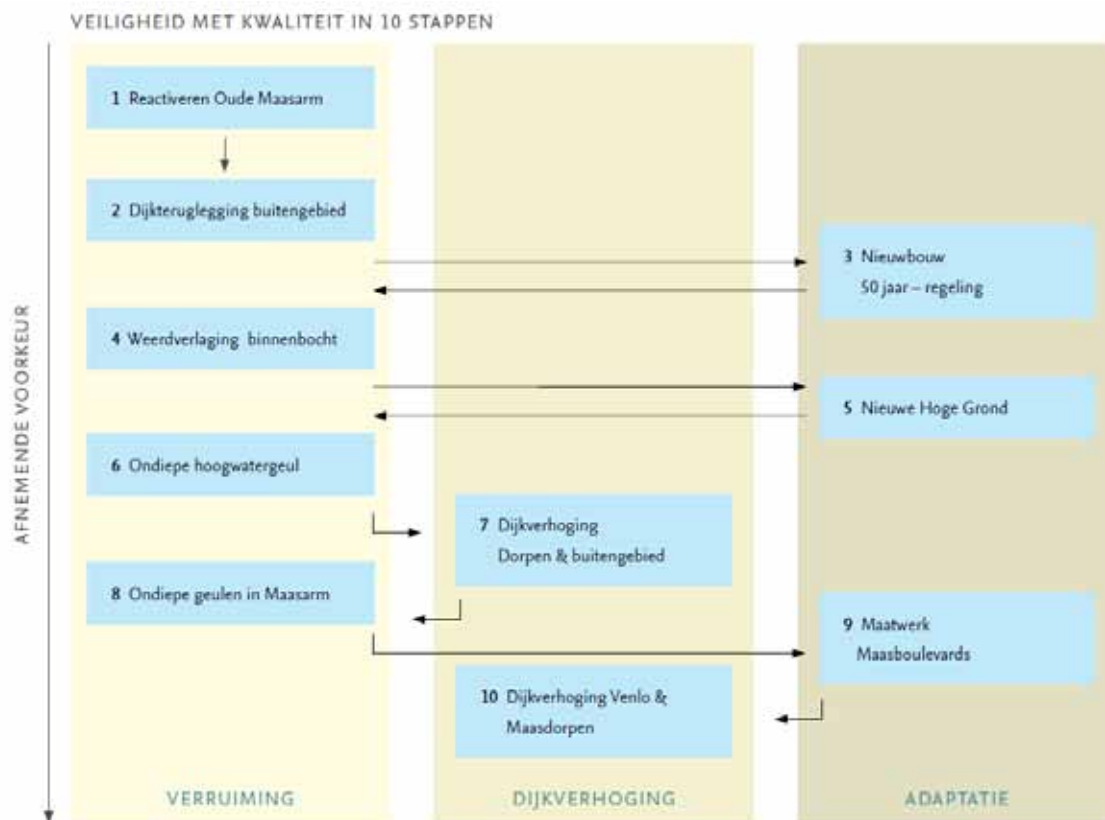
Door de waterstandsdeling als gevolg van rivierverruiming wordt de mogelijke schade buitendijks kleiner, zijn waterkeringen minder kwetsbaar (geringere hoogte) en is tevens het binnendijkse gebied minder schadegevoelig. Naast rivierverruiming kan de buitendijkse hoogwaterschade beperkt worden door woningen en bedrijfsgebouwen in het rivierbed hoogwaterbestendig te maken (adaptief (ver)bouwen) en het risicobewustzijn van bewoners en gebruikers te vergroten.

Het winterbed op de bijbehorende kaart van dit hoofdstuk heeft twee functies. Enerzijds als zoekgebied voor rivierverruimende maatregelen (passend binnen het ruimtelijk kwaliteitskader) en anderzijds dient het om bij nieuwe ontwikkelingen in een vroeg stadium partijen bewust te maken van de hoogwateropgave in het gebied. Dit lijkt logisch, maar is het niet (altijd). Zo is een groot deel van de dijken in onze regio, wettelijk gezien, namelijk 'overstroombaar'. Daarom is niet de binnendijkse ligging, maar de ligging in een stroomvoerend of bergend regime bepalend of het gebied binnen het winterbed valt. Dit is vastgelegd in de 'Beleidsregels grote rivieren'. Dit betekent dat in deze gevallen dezelfde restricties gelden als in de buitendijkse gebieden. In het Deltaprogramma wordt deze bijzondere situatie wellicht beëindigd waardoor mogelijk de binnendijkse restricties vervallen.

Voor de stedelijke gebieden is het van groot belang dat rivierverruiming benedenstrooms van de stad (waar het landelijk gebied van meeprofiteert) prioriteit krijgt om de dijkverhoging te minimaliseren. Immers, wanneer de rivier meer ruimte krijgt, hoeft de dijk in mindere mate te worden verhoogd. Alleen in een integrale gebiedsaanpak kan het samenspel tussen verruiming en dijkverhoging worden geoptimaliseerd. En als er een opgave voor dijken is, koersen we op een kwalitatief hoogwaardige en organische inbedding van dijken in het stedelijk gebied. Daarnaast willen we functies van een hoge maatschappelijke en economische waarde op termijn laten verdwijnen uit de uiterwaarden.

Deltakwaliteitsladder

Voor concrete ruimtelijke afwegingen rondom hoogwaterbescherming hanteren wij de "Deltakwaliteitsladder", die in het regioproces (samen met de andere Maascorridor-gemeenten: Venray, Horst aan de Maas en Peel & Maas) tot stand is gekomen. Deze ladder⁹ geeft vanuit regio-gemeentelijk perspectief de voorkeursvolgorde aan in de hoogwatermaatregelen.

De Deltakwaliteitsladder bestaat uit grofweg tien maatregelen, waarbij de laatste maatregel – het verhogen van de dijken – het minst wenselijk is. Indien we toch genoodzaakt zijn tot dijkverhoging (laatste trede in de ladder), zoeken we naar innovatieve mogelijkheden voor waterkeringen, al dan niet geïntegreerd in bebouwing. De overige, meer wenselijke maatregelen van de Deltakwaliteitsladder beginnen met vier stappen in de categorie rivierverruimende maatregelen en gaan pas daarna over naar mogelijke dijkmaatregelen. Tussentijds (bij stap 2, 5 en 6) wordt ook de mogelijkheid geboden om (in combinatie) met adaptieve maatregelen de beoogde ruimtelijke kwaliteit te realiseren. Voor het 'overstappen' zijn per maatregel ontwerpprincipes opgesteld met een kwalitatieve grens voor wat betreft ruimtelijke kwaliteit. Pas op het moment dat bij een maatregel deze grens wordt overschreden, wordt overgegaan op een volgende maatregel.

Te behouden kwaliteiten

We willen voorkomen dat de ruimtelijke kwaliteit en economische vitaliteit van het Maasdal onder druk komen te staan. We zien het gevarieerde en groene karakter van het rivierlandschap als een uniek gebied voor landbouw, natuur, cultuurlandschap en recreatie dat van groot belang is voor toerisme, recreatie en het vestigingsklimaat. Landbouw, natuur, cultuurlandschap en recreatie zijn functies die hoogwaterbestendig zijn. Binnen het streven naar een gevarieerd en groen karakter van het rivierlandschap zetten we in op de volgende ruimtelijke kwaliteitskenmerken: verhogen van de belevingswaarde, vermeerderen van de gebruikswaarde en vergroten van de toekomstwaarde. Het rivierlandschap van de Noordelijke Maasvallei heeft immers een unieke ontstaansgeschiedenis: oude beddingen en geulen uit allerlei perioden (tot 12.000 jaar geleden) liggen nog vrijwel onaangetast in het landschap. De Maas is derhalve bepalend geweest voor het landgebruik, het ontstaan van dorpen en steden en de plaatsen waar kastelen, tolhuizen en veerstoepen verschenen. Ook zonder het verleden te kennen ervaar je de historie in het Maasdal. Deze kwaliteit is essentieel voor de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat en niet te vergeten voor de toeristische sector. We werken mee aan de veiligheidsopgave met als uitgangspunt dat de kwaliteiten van dit unieke landschap worden behouden en waar mogelijk versterkt.

4.2 Robuust watersysteem

We hebben steeds meer last van extreme regenbuien (kort en hevig) en in de zomer neemt de frequentie daarvan toe. Verstening op het platteland en in de stad heeft ertoe geleid dat ons watersysteem en het rioolstelsel dergelijke pieken niet kan opvangen. Extremer weer betekent ook een toename van droge en hetere periodes en dus een tekort aan water. En als er minder water beschikbaar is, kan dat ook nog leiden tot waterkwaliteitsproblemen. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de Maas, maar voor het gehele watersysteem. Niet alleen de landbouw en de natuur zullen de gevolgen hiervan ondervinden, ook het stedelijk woon- en leefklimaat lijdt eronder. De beschikbaarheid van voldoende en schoon water in het gehele systeem is dus een belangrijke voorwaarde voor het functioneren van economie, stad, natuur en landbouw.

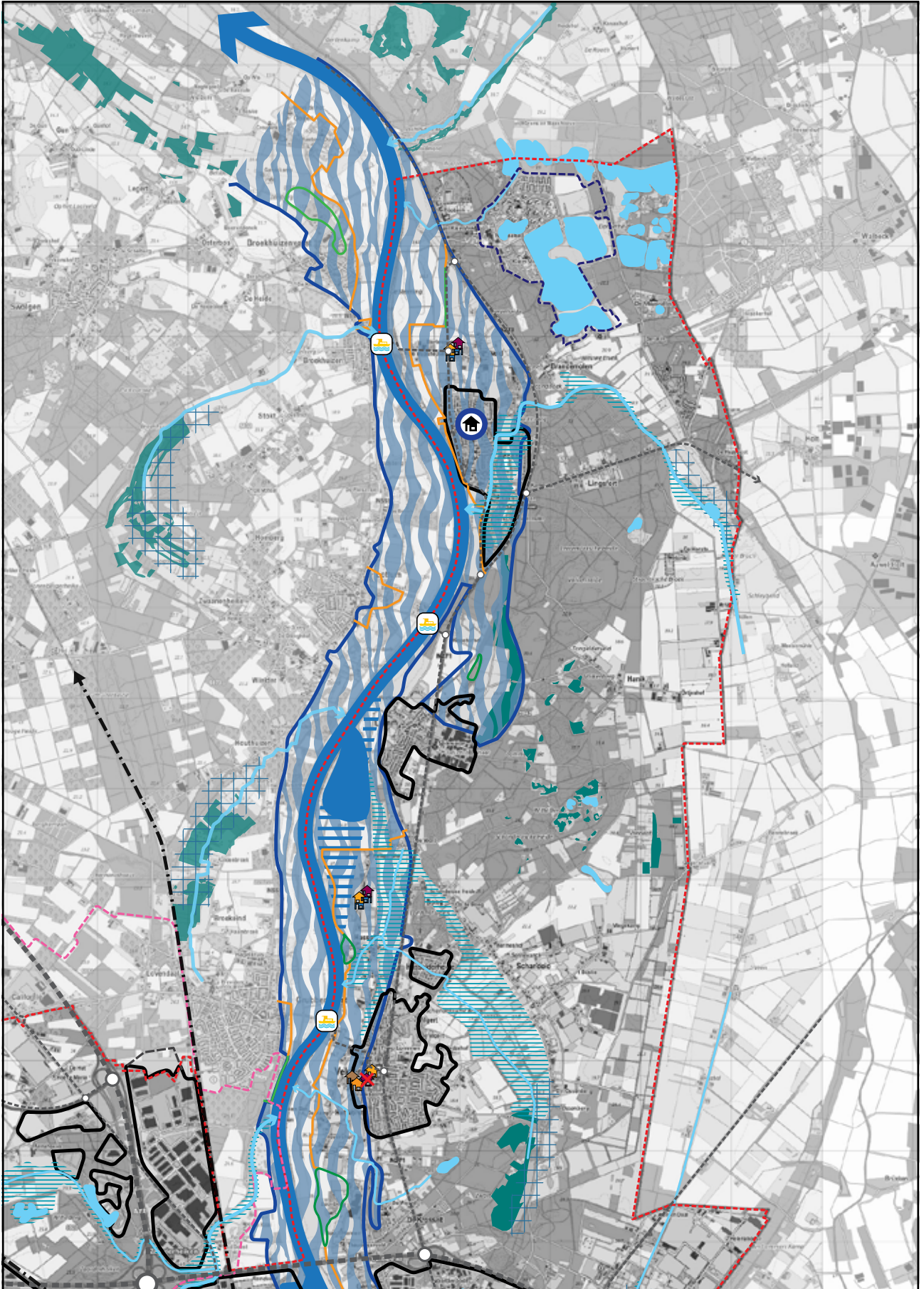
Het regionale watersysteem is een integraal concept dat van invloed is op zowel de hoogwater-problematiek, de verdrogingsproblematiek als de waterkwaliteit. Om dit hele systeem van regenwater, grondwater, verdamping, sloten en beken en de Maas goed te laten functioneren bij verschillende klimaatscenario's moet het aanpassingsvermogen verbeterd worden. We zullen meer ruimte moeten creëren in het watersysteem door het wateroppervlak te vergroten, het regenwater (langer) vast te houden, minder bestrating toe te passen en meer groen aan te leggen.

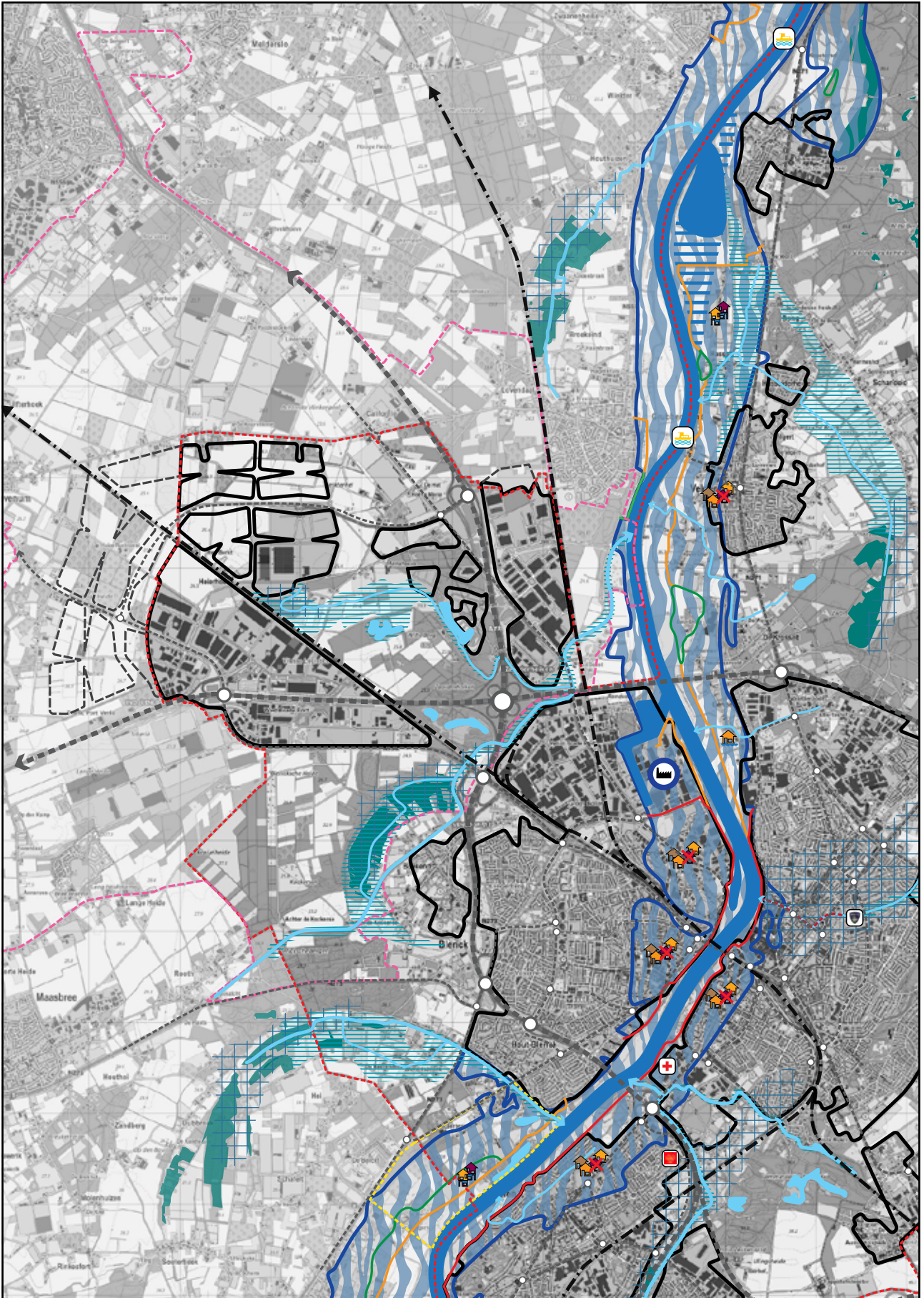
Gewenste ontwikkelingen

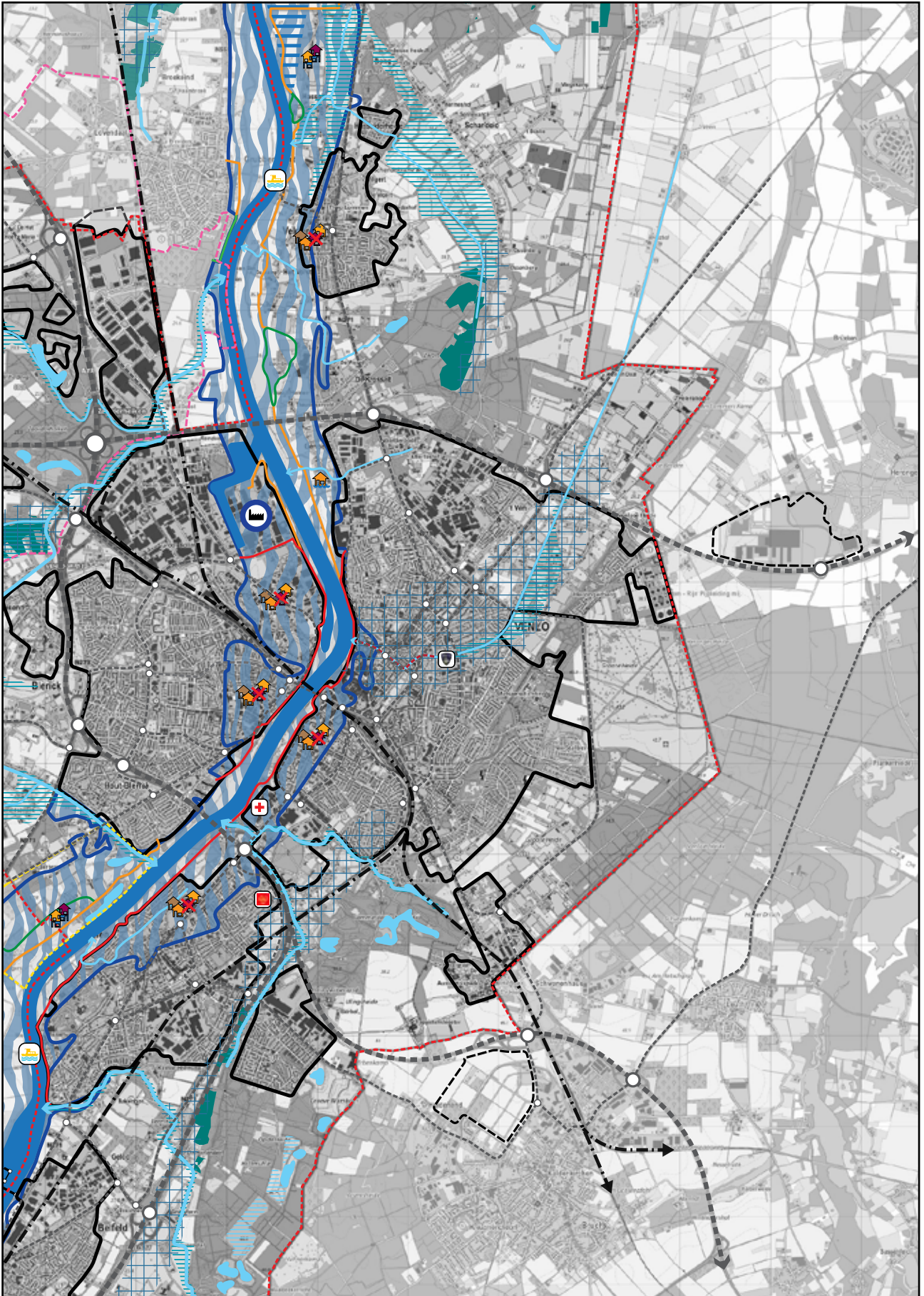
We willen genieten van het leven op, in en aan het water. Water in al haar aspecten speelt een belangrijke rol bij de kwaliteit van onze leefomgeving. Om te zorgen dat Venlo ook in de toekomst nog steeds een fijne plek is om in te wonen, te werken en te recreëren, zullen we continu moeten blijven werken aan deze kwaliteiten. Hiervoor is het staande beleid ten aanzien van stadswateren en de traditionele oplossingen niet voldoende. Innovaties als groene daken, waterpleinen, alternatieve vormen van waterberging en dergelijke zijn dan ook essentieel voor de verdere ontwikkeling van de stad.

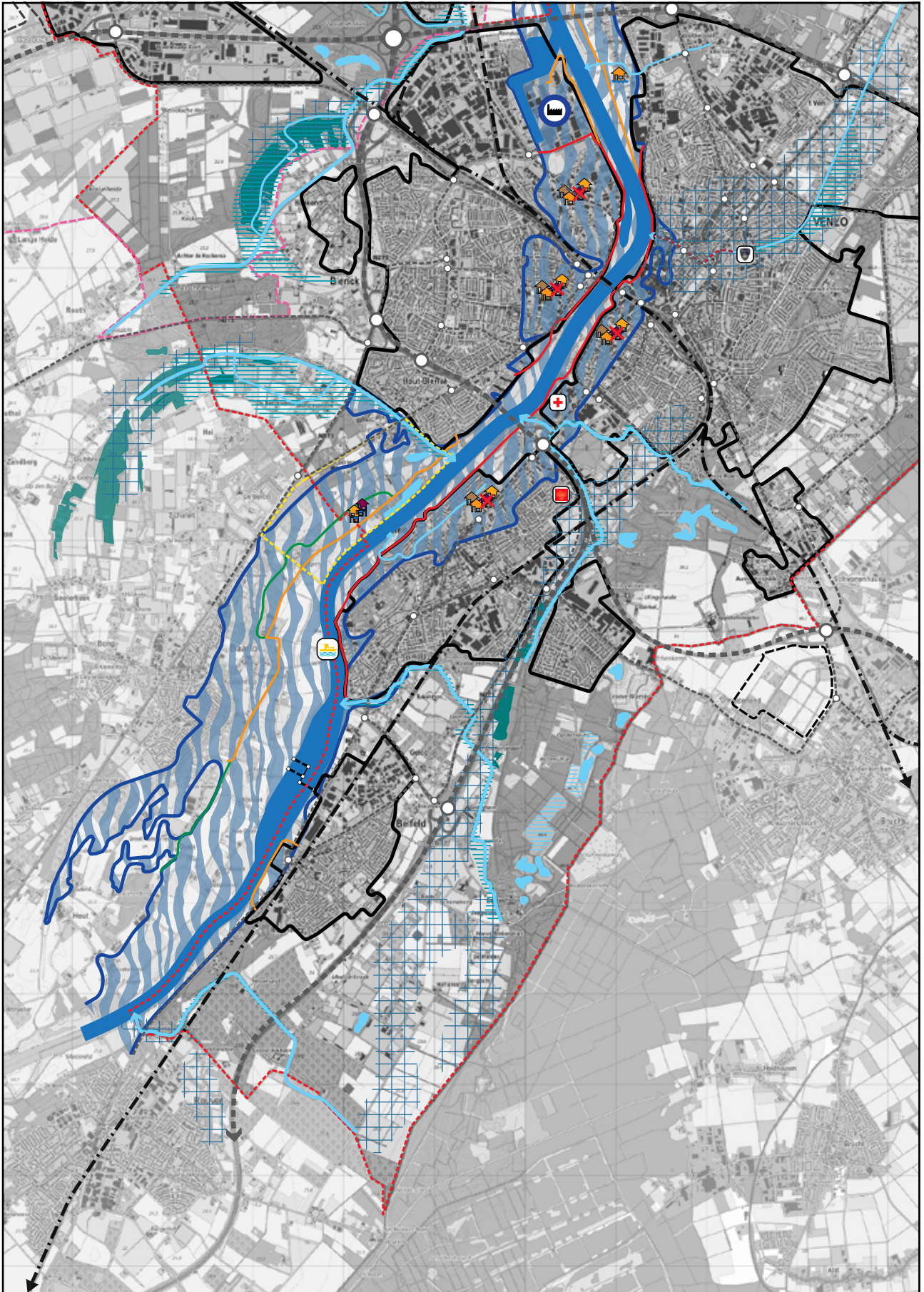
We willen het regionale watersysteem sterk en weerbaar (robuust) maken zodat het een grotere bandbreedte van weersextremen aankan. Onze visie is dat we het water willen infiltreren waar het water valt. De bodem zien we als bergings- en transportmiddel. We willen daarmee bereiken dat piekafvoeren in beken (en uiteindelijk ook op de Maas) niet verder toenemen. Het principe dat we daarbij hanteren is 'vasthouden, bergen, afvoeren'. Bij droogte hanteren we de trits: "sparen, aanvoeren, accepteren/adapteren". Deze aanpak vraagt evenwel om een intensieve(re) samenwerking met het waterschap en onze (Duitse) buurgemeenten. Weliswaar is de zorg voor het regionale watersysteem primair een taak van het waterschap, maar we zijn als gemeente aan zet om ruimtelijke ontwikkelingen in goede banen te leiden en win-winsituaties te signaleren en te benutten. Het is van belang om het rioolstelsel minder te belasten

met dergelijke piekafvoeren. Dit vraagt extra ruimte om het water tijdelijk te bufferen. Tijdens extreme neerslagperiodes valt er namelijk meer regen dan er op dat moment in de bodem kan wegzakken.

Bij het robuust maken van het regionale watersysteem hoort ook de aandacht voor de waterkwaliteit. Schoon water is van belang voor natuur en recreatie. Daarbij hanteren we bij ruimtelijke ontwikkelingen ook trits: “schoonhouden, scheiden, schoon maken”. Hierbij is het uitgangspunt het schoonhouden van het regenwater, oppervlaktewater, de bodem en het grondwater. Door de ontvlechting van het hemelwater en afvalwatersysteem worden riooloverstorten (zo veel mogelijk) voorkomen. Het regenwater wordt indirect na berging rechtstreeks op het oppervlaktewater afgevoerd of geïnfilteerd in de bodem. In sommige gevallen zal ook het regenwater eerst een zuiverende voorziening moet passeren.

Samen met het Waterschap en de buurgemeenten zullen we actief mogelijke knelpunten in het functioneren van het gehele regionale watersysteem in kaart brengen. Het knelpunt lossen we in eerste instantie op door het watersysteem te optimaliseren, daarna treffen we pas compenserende maatregelen in het gebied.

Te behouden kwaliteiten

De beekdalzones markeren de ‘natuurlijke’ ruimte die nodig is om de beekdalen te laten functioneren en dienen als opvang voor de geleidelijke afstroom van water naar de Maas. In deze zones willen we de afvoerpieken zoveel mogelijk opvangen en daarmee overstromingen in het omringende gebied voorkomen en de economische schade (woonhuizen, bedrijfspanden, landbouwgewassen, etc.) beperken. We willen daarom de huidige opvangcapaciteit van de beekdalzones minimaal behouden en daarom ontwikkelingen in beekdalzones met een negatief effect op het regionale watersysteem voorkomen.

4.3 Klimaatadaptatie: win-win!

We kunnen klimaatadaptieve maatregelen niet los zien van andere functies in een gebied. Ingrepen in het watersysteem hebben direct effect op de omgeving. Dit levert ook kansen op. Zo kunnen maatregelen om water langer in een gebied vast te houden, in droge perioden zorgen voor voldoende water voor de landbouw. En water vasthouden in de stedelijke omgeving kan ‘hittestress’ helpen voorkomen. Ook kan meer water en groen ruimtelijke kwaliteit toevoegen aan een gebied. Ook natuur, grind- en zandwinning, recreatie en toerisme kunnen tegelijkertijd functioneel zijn en tevens de ruimtelijke kwaliteit in een gebied verhogen. We willen bij initiatieven dan ook vooraf de win-win kansen onderzoeken.

De communicatie rondom dergelijke innovatieve maatregelen opent nieuwe mogelijkheden om iedereen bewust te maken en actief te betrekken bij het ontwikkelen en realiseren van klimaatadaptatie. Het is daarom van belang dat men bekend is met zijn of haar eigen handelingsmogelijkheden op het gebied van waterveiligheid, wateroverlast en hittestress.

Gewenste ontwikkelingen

We zien de Maas en haar beken als de plus op onze woon- en vestigingsaantrekkelijkheid. We willen bij de Maas en haar beken van ‘zien’ naar ‘ervaren’. Dit betekent dat we mogelijkheden om op of nabij de Maasoevers en beekdalen te wonen en werken willen faciliteren, op voorwaarde dat het past in het woningbouwprogramma. Ook hiervoor geldt dat we bij herstructurering het stedelijk gebied overstromingsbestendig willen inrichten, door in deze gebieden adaptief te bouwen. Bijvoorbeeld als onderdeel van een (gebieds)ontwikkeling waarin permanent ruimte is voor (de opvang van) water. Verdere verstedelijking in de uiterwaarden en beek-

dalzones zonder adaptief karakter staan we niet toe. Juist in deze zones liggen van nature de kansen om te anticiperen op klimaatverandering door enerzijds meer ruimte aan (berging van) het water te geven en anderzijds oases in de stad te creëren om 'hittestress' te vermijden.

Daarnaast willen we een passend landbouwkundig gebruik en beheer stimuleren dat past bij het overstromingsprofiel van het gebied. Ook streven wij naar een duurzame oplossing voor hoogwaterbestrijding in combinatie met natuurontwikkeling en de ontwikkeling van toeristisch-recreatieve voorzieningen. Daarbij kijken we tevens hoe we de Maasfronten van de stad en de dorpen zo goed mogelijk tot hun recht kunnen laten komen. Dit betekent dus dat we nu alvast moeten anticiperen op gevallen waar stedelijke herstructurering speelt of een transformatieopgave ligt.

Naast het beschermen van de Venlose gemeenschap tegen de toenemende kans op hoogwater c.q. wateroverlast, biedt de klimaatverandering ook kansen die wij willen benutten. Volgende water moet beschikbaar zijn voor de bevaarbaarheid van de Maas, ten behoeve van de scheepvaart. Niet alleen overloopgebieden benutten in tijden van hoogwater, maar ook water vasthouden voor tijden van laag water (droge perioden), in het belang van de logistiek. Ruimte geven aan de Maas draagt bij aan het behoud en de ontwikkeling van het gevarieerde en groene karakter van het rivierlandschap. Daarnaast biedt de tijdige opvang van water in het regionale watersysteem een mogelijke oplossing voor het watertekort waar met name de landbouwsector en natuur te maken krijgen als gevolg van de klimaatverandering.

Door recreatieve en toeristische routes te faciliteren en met de recreatieve infrastructuur langs de Maas, benutten we de kansen die de natuur ons biedt. Denk aan vrije toegang van en recreatieve infrastructuur op dijken. Verder willen we de unieke pleisterplaatsen aan de Maas optimaliseren (Arcen, Venlo, Steyl, Blerick): behoud of verbetering van het uitzicht op de Maas en toegang tot de weerden voor dorpen en steden met een Maasboulevard. Ook willen we ruimte bieden voor panorama's: op plekken waar panorama's te zien zijn op de Maas worden extra maatregelen genomen om deze waterpanorama's zichtbaar te maken of te houden. Tot slot zien we het winterbed van de rivier als plek voor secundaire delfstoffenwinning. Dit houdt in dat het winnen van zand, grind en klei uitsluitend plaatsvindt op plekken waar de Maas verbreed dient te worden. De delfstoffenwinning staat in die zin in dienst van het creëren van ruimte voor de rivier.

